

Advocatuur

DD 2015/29

Wetgeving

Op 1 januari 2015 is de Wet positie en toezicht advocatuur in werking getreden (*Stb.* 2014, 429). Ten gevolge van deze wet is het toezicht op de advocatuur, dat voorheen door de beroepsgroep zelf werd uitgeoefend, in handen gelegd van een college dat niet alleen uit advocaten bestaat. Voorts zijn in de (gewijzigde) Advocatenwet de kernwaarden van de advocatuur, zoals onafhankelijkheid, partijdigheid, integriteit en vertrouwelijkheid, opgenomen en is de geheimhoudingsplicht wettelijk verankerd. De Deken heeft bevoegdheden uit de Awb verkregen, zodat hij normschendingen bestuursrechtelijk kan handhaven (bijvoorbeeld door het opleggen van boetes). Het toepassingsbereik voor het spoedheids-halve kunnen schorsen van een advocaat is ook verruimd. De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie heeft bij de totstandkoming aangegeven dat deze wet de kwaliteit van de advocatuur zou dienen te verbeteren terwijl ook strafbaar gedrag door advocaten moest worden tegengegaan. Vanuit (met name) de advocatuur is wel gesteld dat moest worden voorkomen dat een inbreuk zou worden gemaakt op de advocatuurlijke vertrouwelijkheid en onafhankelijkheid, die immers een tegenwicht vormen tegen willekeur en machtsmisbruik door de overheid. Dit zou in gevaar worden gebracht indien bijvoorbeeld niet-advocaten zouden mogen grasduinen in dossiers van advocaten.

Uiteindelijk is ervoor gekozen een College van Toezicht in het leven te roepen dat als een systeemtoezichthouder moet functioneren, door toe te zien op de werking van grote lijnen van het toezicht. Dat college bepaalt het toezichtsbeleid en de eisen waaraan dat toezicht moet voldoen. De minister zal zich niet in de werkzaamheden en besluiten van het College van Toezicht

mogen mengen. Het College van Toezicht bestaat uit twee niet-advocaten en de landelijk Deken. De landelijk Deken is de enige die bevoegd is om aanwijzingen te geven aan lokale Dekens. De leden van het College van Toezicht hebben voorts niet de bevoegdheid gekregen om het verschoningsrecht van een individuele advocaat opzij te schuiven.

De interim rapporteur Rein Jan Hoekstra heeft in zijn eindrapportage onder meer geconcludeerd dat verdere professionalisering van het toezicht noodzakelijk is. De invulling van de rol van de Deken als toezichthouder op de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme en de toepassing van nieuwe bevoegdheden in het kader van de Awb vergen nog nadere onderlinge afstemming en uitwerking in de praktijk. In zijn rapport geeft de rapporteur ook aan dat de verslechtering van de financiële positie van een toenemend aantal kantoren, in het bijzonder kleinere kantoren die (deels) op basis van toevoegingen werken, een belangrijk punt van zorg blijft. In zijn rapport constateert de rapporteur dat de bureaus van de Dekens de kwaliteit van advocaten in de eigen arrondissementen goed in de smiezen blijken te hebben; naar zijn mening kent het lokale toezicht zijn 'pappenheimers' en blijkt het op dit punt naar behoren te functioneren.

Het College van Toezicht bestaat thans naast de landelijk Deken Walter Hendriksen uit voormalig Tweede-Kamerlid Jan de Wit en rapporteur Rein Jan Hoekstra zelf.

De staatssecretaris heeft het parlement overigens een wetsvoorstel gezonden waarin wordt voorgesteld dat de Orde de bekostiging van het tuchtrecht zelf voor haar rekening neemt (*Kamerstukken II* 2014/15, 34145). Dit leidt tot een besparing van zo'n € 7.000.000,- (welk geld dan weer zou kunnen worden uitgegeven aan bijvoorbeeld een ICT-deskundige van het ministerie). Het wetsvoorstel gaat verder dan een eerder kabinetsstandpunt uit 2007, waarin is opgenomen dat beroepsgroepen zelf de kosten voor tuchtzaken in eerste aanleg zouden

moeten betalen, maar de Staat de kosten voor hoger beroepszaken op zich neemt. De Raad van State heeft gesteld dat vanuit het opzicht dat niet alleen de beroepsgroep, maar ook de Staat belang heeft bij het toezicht en het tuchtrecht en daarvoor verantwoordelijkheid draagt, de doorberekening van het tuchtrecht moet worden heroverwogen. Afgewacht moet worden wat de Tweede Kamer van dit voorstel vindt.

Geïnteresseerden in de wetsgeschiedenis worden verwezen naar de Masterscriptie van Sjoerd Lopik: *Een vooropgezet meesterplan of een onopzettelijk succesverhaal?* (gepubliceerd op de blog www.njblog.nl).

De Eerste Kamer heeft op 18 november 2014 de Wet verruiming mogelijkheden bestrijding financieel-economische criminaliteit aangenomen (*Stb.* 2014, 445). Met dit voorstel zijn de strafmaxima van een aantal financieel-economische delicten verruimd of verhoogd en is een flexibel geldboeteplafond voor rechtspersonen ingevoerd. Onderdeel van de wetwijziging is onder meer het aanpassen van artikel 98 Sv, waarin bijzondere regels omtrent de doorzoeking bij de verschoningsgerechtigde zijn opgenomen. Het nieuwe artikel 98 Sv is per 1 maart 2015 in werking getreden (*Stb.* 2014, 513).

Het nieuwe artikel 98 lid 2 Sv bepaalt dat indien de verschoningsgerechtigde bezwaar maakt tegen de inbeslagneming van brieven of andere geschriften, omdat zijn plicht tot geheimhouding zich daartoe uitstrekt, niet tot kennisneming wordt overgegaan dan nadat de rechter-commissaris daarover heeft bepaald. Indien de rechter-commissaris tot inbeslagneming overgaat, kan de verschoningsgerechtigde binnen veertien dagen een klaagschrift tegen de inbeslagname indienen. Tot onherroepelijk op dat klaagschrift is beslist, wordt niet tot kennisname overgegaan. In het nieuwe zesde lid van artikel 552a Sv is bepaald dat de rechtbank binnen dertig dagen na ontvangst van het klaagschrift beslist. In de cassatiefase wordt de termijn voor het indienen van middelen beperkt tot veertien

dagen, waarna de Hoge Raad binnen negentig dagen zijn beschikking wijst (artikel 552d lid 3 Sv).

Voorheen vond deze geheimhoudersprocedure, waarbij de inbeslaggenomen stukken doorgaans verzegeld in beslag werden genomen in afwachting van de uitkomst van de klaagschriftprocedure, haar grondslag in de jurisprudentie van de Hoge Raad. Daarmee werd voorkomen dat tussentijdse, achteraf als onrechtmatig beoordeelde, kennisneming van de inhoud van stukken gevolgen had voor de bewijsverzameling in de strafzaak (een verwijzing naar deze jurisprudentie is te vinden in *Kamerstukken II* 2010/11, 32250, nr. 12). Blijkens de Memorie van Toelichting wilde de wetgever met de wijziging van artikel 98 Sv de bestaande werkwijze codificeren (*Kamerstukken II* 2012/13, 33685, nr. 3, p. 11). De wijzigingen van artikel 552a Sv en artikel 552d Sv zorgen voor een spoedige behandeling van het beklag en beperken zo de eventuele vertraging van het opsporingsonderzoek.

Regels voor specifiek doorzoekingen bij advocaten zijn te vinden in de Aanwijzing toepassing opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen tegen advocaten (*Stcrt.* 2011, 4981). Daarnaast heeft de Nederlandse Orde van Advocaten handboeken voor de Deken en de advocaat gepubliceerd (te downloaden op de website www.advocatenorde.nl).

Bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand

De staatssecretaris was voornemens € 85 miljoen te bezuinigen op de gefinancierde rechtshulp. De bezuinigen op de zogenoemde 'toevoegingszaken' zouden worden gerealiseerd door onder meer een grotere rol voor het Juridisch Loket ('selectie aan de poort'), verhoging van de eigen bijdrage voor rechtzoekenden en verlaging van de vergoedingen voor advocaten. In het strafrecht, een rechtsgebied waarin een groot deel van de rechtzoekenden afhankelijk is van gefinancierde rechtshulp, zou onder

meer worden gekort op de standaardvergoedingen en op de vergoedingen voor de extra uren in bewerkelijke strafzaken. Daarnaast zou tijdens de bewaring geen toevoeging meer worden verstrekt; de werkzaamheden van de advocaat in die periode zouden onder de piketvergoeding moeten vallen. Deze plannen leidden in november 2013 tot een landelijke staking onder strafrechtadvocaten. Uit daaropvolgend onderzoek door Ipsos (in opdracht van de NOvA) bleek dat ruim de helft van de advocaten in de sociale advocatuur verwacht binnen twee jaar niet meer daarin werkzaam te zijn als de bezuinigingen doorgang zouden vinden. De Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten (NVSA), de Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten (NVJSA) en het actiecomité van strafrechtadvocaten bleven in Den Haag aandacht vragen voor de ingrijpende gevolgen van deze bezuinigingen (zie onder meer het artikel van mrs. E. Steller en B. Nooitgedagt, 'Teeven kan niet tellen', *Volkscrant* 20 januari 2015). Het eerste deel van de bezuinigen stond gepland voor 2015. Tijdens de behandeling van de Begrotingsstaten Veiligheid en Justitie 2015 constateerde de Eerste Kamer middels de aangenomen motie van senator Franken (CDA), dat de geplande bezuinigingen tot een onaanvaardbare aantasting van de gefinancierde rechtsbijstand zouden leiden en daarmee tot een aantasting van de rechtsstaat. In de motie werd de regering verzocht de voorgenomen bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand ten bedrage van € 85 miljoen achterwege te laten en alternatieve financieringsmogelijkheden te zoeken (*Kamerstukken I* 2014/15, 34000 VI, M). In zijn brief van 30 januari 2015 heeft de staatssecretaris aangegeven een commissie in te stellen om zich te buigen over het complete pakket aan bezuinigingen. De per 1 februari 2015 geplande bezuinigingen laat hij ondanks de duidelijke motie toch doorgaan, nu de motie volgens hem geen dekking bood voor het ontstane gat in de begroting (*Kamerstukken I* 2014/15, 34000 VI, S).

De bezuinigingen, welke zijn ingevoerd bij algemene maatregel van bestuur en daarom niet langs de Eerste Kamer hoeven, betreffen onder meer een verlaging van de forfaitaire vergoeding – een vergoeding voor 'standaardzaken' – en een verlaging van het uurtarief bij de bewerkelijke zaken (*Stb.* 2015, 35). Van de € 12,2 miljoen die toch bezuinigd wordt komt daarmee ruim € 7,4 miljoen direct ten laste van het strafrecht. De overige € 4,8 miljoen komt ten laste van alle toevoegingszaken en derhalve ook weer deels ten laste van het strafrecht.

(Tucht)rechtspraak

Niet altijd is de advocaat in zijn hoedanigheid van belangenbehartiger bij een procedure betrokken, soms fungeert hij daarin zelf – gewild of ongewild – als partij. Een kleine greep uit recente (tucht)rechtspraak waarin de raadsman (mede) op persoonlijke titel figureert.

Dat een advocaat zijn woorden zorgvuldig moet wegen blijkt uit de 'sukkel-beslissing' van de Raad van Discipline van 15 december 2014 (ECLI:NL:TADRSHE:2014:316). Ter gelegenheid van een getuigenverhoor van een politieambtenaar bij de rechter-commissaris zei de advocaat tijdens een indringende en heftige discussie 'sukkel' tegen de getuige. De politieambtenaar nam die toevoeging hoog op: niet alleen deed hij aangifte jegens de advocaat wegens belediging van een ambtenaar in functie (in welke zaak – na een artikel 12 Sv-procedure – een strafrechtelijke veroordeling volgde; zie Rb. Zeeland-West-Brabant 19 november 2012, ECLI:NL:RBZWB:2013:8352), hij wendde zich ook met een klacht tot de Deken. De Raad van Discipline verklaarde die klacht gegrond. Ook in conflicten waarbij emoties hoog opblazen moet namelijk op waardige wijze en zakelijke toon worden gedebatteerd. De uitlating 'sukkel' moet als onnodig grievend en als ongepast voor een advocaat worden aangemerkt. Mede omdat al een strafrechtelijke veroordeling was

uitgesproken wordt met een waarschuwing volstaan.

Het Hof van Discipline besliste op 15 januari 2015 eveneens in een zaak waarin onnodig grievende uitlatingen van een advocaat centraal stonden (ECLI:NL:TAHVD:2015:13). Door de advocaat was een brief gestuurd naar de President van de Rechtbank Oost-Brabant waarin hij (met vermelding als onderwerp: 'bedrog van leden van uw rechtbank') zijn beklag deed over een aantal rechters dat deel had uitgemaakt van een wrakingskamer, alsmede over enkele leden van de Hoge Raad. De President zag in die brief – waarin uitdrukkingen als malicieus handelend, onbekwaam, schaamteloos, verdorven, gewetenloos, onpeilbaar leugenachtig en moreel, juridisch en intellectueel corrupt voorkwamen – reden zich tot de Deken te wenden. De advocaat beriep zich ter verdediging van zijn uitlatingen op het recht van vrijheid van meningsuiting. Dat betoog werd door het Hof van Discipline echter niet gevolgd. Volgens het Hof zijn de uitlatingen onnodig grievend en een advocaat onwaardig, terwijl zij bovendien getuigen van een laakbaar en voor een advocaat zeer ongepast gebrek aan eerbied voor de rechterlijke autoriteiten. Een schorsing voor de duur van vier weken volgt. De door de advocaat gedane strafrechtelijke aangiften jegens de Deken (wegens artikel 365 Sr) en de leden van de Raad van Discipline (wegens artikel 225 Sr) hebben overigens niet tot enige vervolging mogen leiden, ook niet na daartoe strekkende artikel 12 Sv-procedures (zie de beschikkingen van 8 september 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:3376 en ECLI:NL:GHDHA:2014:3377). Een kort geding dat de advocaat aanspande tegen de Orde van Advocaten met als inzet het verkrijgen van een verbod voor de Deken om op welke manier dan ook opnieuw inbreuk te maken op zijn vrijheid van meningsuiting, ging op 6 januari 2015 eveneens verloren (ECLI:NL:GHDHA:2015:2).

Een tweede zaak waarin een rechter zijn beklag deed over een advocaat, maar nu niet zozeer over gedane uitlatingen als wel over

het optreden ter zitting, leidde tot de beslissing van de Raad van Discipline van 14 oktober 2014 (ECLI:NL:TADRAMS:2014:274). De betreffende advocaat stond een tweetal Roemeense verdachten bij op een supersnelrecht-zitting, maar beschikte niet over het dossier en had de inhoud daarvan ook niet met zijn cliënten besproken. Het pleidooi dat in de zaak volgde werd door de Politierechter als 'inadequaaf' omschreven en het gevoerde verweer als 'niet ter zake doende'. De Raad acht de advocaat nalatig en rekent hem dat zwaar aan, 'temeer nu verweerder de verdediging heeft gevoerd zonder van het meest essentiële stuk in het strafproces kennis te nemen, het dossier'. De Raad legt de maatregel van berisping op en gelast de tenuitvoerlegging van een eerder opgelegde voorwaardelijke schorsing. Niet alleen rechters en politieagenten weten de weg naar de tuchtrechter te vinden, ook het Openbaar Ministerie is daarmee bekend. Aan de zaak die leidde tot de beslissing van de Raad van Discipline van 22 augustus 2014 (ECLI:NL:TADRARL:2014:317) lag een klacht van het Openbaar Ministerie ten grondslag, die inhield dat de advocaat de politie welbewust een verkeerde voorstelling van zaken had voorgehouden. Door slechts een deel van een brief van de Advocaat-Generaal bij het Hof aan de politie toe te sturen zou de advocaat de indruk hebben gewekt dat toestemming was verleend tot afgifte van onder haar cliënt in beslag genomen kleding. Alhoewel de Raad er niet vanuit gaat dat een oogmerk tot misleiding van de politie bestond, wordt het handelen van de advocaat wel 'uiterst onzorgvuldig' geacht, waarna bestraffing met een waarschuwing volgt. De advocaat was overigens niet gecharmeerd van de aantijgingen van de Advocaat-Generaal en deed aangifte jegens haar ter zake van smaad(schrift), onder meer omdat zij ter regiezitting naar voren had gebracht dat de advocaat de brief had vervalst, communicatie willens en wetens had misbruikt en onvoldoende kennis en inzicht in het strafrechtelijk bedrijf bezat om in dezen te mogen optreden. Tot vervolging

van de Advocaat-Generaal kwam het echter niet. Weliswaar was het Hof in de artikel 12 Sv-procedure van oordeel dat sprake is van sterk aangezette uitlatingen die de reputatie van de advocaat kunnen schaden, maar niet is komen vast te staan dat de uitlatingen zijn gedaan met het kennelijke doel daaraan ruchtbaarheid te geven. De Advocaat-Generaal deed haar uitlatingen volgens het Hof met het doel om een andere advocaat aan de verdachte toegevoegd te krijgen, welk streven het Hof in dit geval begrijpelijk acht (ECLI:NL:GHAMS:2014:4725).

Een opmerkelijk dubbelrol vormde de aanleiding tot een beslissing van de Raad van Discipline van 5 januari 2015 (ECLI:NL:TADRSH:2015:2). Een advocaat legde een getuigenverklaring af in een strafrechtelijk onderzoek jegens zijn cliënte. Nadat zijn cliënte in de strafzaak werd gedagvaard, verscheen de advocaat als gemachtigd raadsman ter zitting. In zijn pleidooi erkende hij dat de voornaamste belastende verklaring voor zijn cliënte die van hemzelf was, maar concludeerde hij wel tot vrijspraak. De rechtbank veroordeelde de verdachte echter. Het bekleden van de rol van belastende getuige enerzijds en advocaat in dezelfde strafzaak anderzijds ging de Deken te ver. De Raad deelde dat standpunt en legt een waarschuwing op.

Die laatste maatregel volgde ook in een zaak van 2 februari 2015 waarin geen dubbelrol, maar wel een verstrengeling van belangen werd geconstateerd (ECLI:NL:TADRARL:2015:7). De advocaat werd als voorkeursadvocaat benaderd met het verzoek om bijstand te verlenen aan een recent ter zake van een gewelddadige overval aangehouden verdachte. Aan dat verzoek gaf de advocaat gehoor. Tijdens de bespreking met zijn cliënt bleek hem echter dat de slachtoffers van de overval ook cliënten van hem betroffen. Alhoewel de advocaat daarop besloot om de verdachte bij een toewijzing van de vordering tot inbewaringstelling niet verder bij te staan, heeft hij hem bij de behandeling van die vordering nog wel bijstand verleend, waarna de

verdachte op vrije voeten werd gesteld. De Raad oordeelde dat de advocaat tijdens of kort na het bezoek aan de verdachte had moeten concluderen dat hij in dezen niet vrijstond en zich daarna onmiddellijk had moeten terugtrekken. Bovendien had de advocaat er alles aan moeten doen om de zaak nog diezelfde dag aan een andere advocaat over te dragen. Dit heeft hij ten onrechte nagelaten.

Ten slotte heeft de Hoge Raad op 17 februari 2015 bepaald dat het Haagse Hof zich opnieuw moet buigen over de rol van een advocaat in het zogenaamd 'Havenschandaal' (ECLI:NL:HR:2015:345). De advocaat werd door dat Hof (net als door de Rotterdamse Rechtbank) vrijgesproken ter zake van valsheid in geschrift in *legal opinions* en *certificates*, betrekking hebbende op een overeenkomst waarbij het Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam garanties verstrekke voor leningen die werden aangegaan door de RDM. De Hoge Raad acht die vrijspraken echter niet zonder meer begrijpelijk gemotiveerd. De strafzaak tegen de advocaat krijgt dus nog een vervolg.

Berichtgeving in de media

In september 2014 heeft de Amsterdamse advocaat Nico Meijering bij het tv-programma Pauw aangegeven dat het beleid van het OM inzake kroongetuigen juist meer liquidaties tot gevolg heeft, terwijl het niet of nauwelijks tot oplossing van liquidaties kan leiden. In dit televisiegesprek heeft Meijering onder meer te kennen gegeven uit gesprekken met derden te hebben begrepen dat de kroongetuigeregeling aanleiding zou zijn liquidaties op poten te zetten. Tegen deze uitlatingen heeft het Openbaar Ministerie tevergeefs een klacht ingediend bij de Orde van Advocaten. Naar de mening van de Orde is geen sprake geweest van klachtwaardig optreden van de raadsman.

In februari 2015 heeft de Amsterdamse rechter-commissaris Meijering vervolgens als getuige opgeroepen in een viertal lo-

pende liquidatiezaken. De rechter-commissaris heeft dat gedaan op verzoek van het Openbaar Ministerie. Klaarblijkelijk was het Openbaar Ministerie van mening dat de informatie over mogelijk nieuw voorgenomen liquidaties relevant zou zijn voor het onderzoek naar in het (verre) verleden gepleegde liquidaties. Het Openbaar Ministerie heeft zich voorts op het standpunt gesteld dat uit de uitlatingen van de advocaat viel af te leiden dat hij zijn informatie van derden had ontvangen en niet van cliënten, zodat de informatie niet onder het verschoningsrecht viel. Voorafgaand aan het verhoor heeft Meijering aangegeven zich op zijn verschoningsrecht te zullen beroepen. Desondanks heeft de rechter-commissaris volhard in het verhoor. Tevergeefs: Meijering heeft zich daadwerkelijk op zijn verschoningsrecht beroepen. Zowel voor als na het verhoor hebben de Orde van Advocaten en de NVSA scherpe kritiek geuit op het Openbaar Ministerie en het verhoor van Meijering. Die kritiek is overgenomen en gedeeld door redacties van een aantal kwaliteitskranten. De rechter-commissaris heeft geen aanleiding gezien Meijering te gijzelen.

In april 2014 heeft het Amsterdamse advocatenkantoor Prakken d'Oliveira minister Plasterk verzocht na te gaan of en zo ja, hoe vaak tegen advocaten van dat kantoor in het verleden bijzondere bevoegdheden zijn ingezet, waarbij met name is gewezen op het tappen van de telefoon. In een brief aan de minister heeft het kantoor aangegeven individuen en organisaties bij te staan die zich in de belangstelling van inlichtingendiensten mogen verheugen, waarbij gewezen is op het feit dat veel cliënten van het kantoor met enige regelmaat in jaarrapporten van de AIVD figureren, omdat zij door de dienst in verband worden gebracht met terrorisme, islamitisch extremisme, anti-fascisme, anarcho-extremisme, dierenrecht extremisme en dergelijke. In december 2014 heeft de minister het kantoor geantwoord dat hij de Commissie van Toezicht

betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) verzocht heeft de klacht te onderzoeken. Dit onderzoek heeft geleid tot de conclusie dat een deel van gesprekken/berichten die gevoerd zijn met advocaten ten onrechte zijn uitgewerkt.

Naar aanleiding van de reactie van de minister heeft de Orde van Advocaten bepleit dat de rechter vooraf zal dienen te toetsen of geheime diensten (zoals de AIVD) gesprekken en mailverkeer tussen advocaten en hun cliënten mogen onderscheppen. Hierbij is onder meer verwezen naar het aanhangige Wetsvoorstel bronbescherming journalisten (*Kamerstukken II 2014/15, 34032*). Naar aanleiding van deze kwestie zijn inmiddels Kamervragen gesteld. Ook in de EU zijn vragen gesteld waarbij door het parlement is aangegeven dat meer duidelijkheid zal dienen te komen over de vraag wanneer een uitzondering op het verschoningsrecht kan worden gemaakt op basis van nationale veiligheidsoverwegingen.

Het afluisteren van advocaten leidt in ieder geval op dit moment al tot een *chilling effect*. Zo blijken veel advocaten hun cliënt op het hart te drukken vertrouwelijke gesprekken met hen niet over de telefoon te voeren. Helemaal zonder grond is dat advies in ieder geval niet.

R.J. Baumgardt, T. Felix & T.J. Kelder